కాలం మారింది

"అమ్మాయి వయసెంత?"

"ఇరవై దాటింది."

"ఎంతవరకు చదివింది?"

"ఎంత చదువుకొంటే ఏంలేండి, ఆడపిల్లలకు ఇల్లు దిద్దుకోవటం వస్తే చాలు."

"ఆ మాటా నిజమే ననుకోండి. అయినా ఈ కాలం మగపిల్లల కంటే ఆడపిల్లలే ఎక్కువగా చదువుకొంటున్నారు. వాళ్ళ చదువులకు తగిన వరుణ్ణి తీసుకురావటం కూడా కష్టంగానే వుంది, ఇంతకూ అమ్మాయి ఏం చదివిందన్నారు.

"దానికి ముందు నుంచీ కూడా చదువంటే ఆసక్తిలేదు. ఏదో మా పోరు కొద్దీ."

"డిగ్రీవరకైనా చదివించి ఉంటారు. ఉద్యోగం కూడా చేస్తోందా?"

"లేదండీ. అమ్మాయి ..."

"ప్రస్తుతం ఉద్యోగం లేకపోయినా పర్వాలేదులెండి. చేతిలో డిగ్రీ ఉంటే "

"అది కాదండీ"

"ఏదో ఒక ట్రైనింగ్ లాంటిది పూర్తిచేస్తే ఏ టీచరు ఉద్యోగమో దొరుకుతుంది."

"అసలు మా అమ్మాయికి డిగ్రీ లేదండీ"

"అదేం మాట? ఈ కాలంలో డిగ్రీవరకైనా చదివించని వాళ్ళుంటారటండీ. అందులో మీలాంటి లోకజ్ఞానం ఉన్నవాళ్ళు!"

"లోకజ్ఞానానికేంలెండి. చదువు అచ్చి రావద్దూ."

"ఇంతకూ అమ్మాయి ఇంటర్మీడియేటు పాసయిందా లేక స్కూలు ఫైనలా?"

"లేదండి బాబూ తొమ్మిదో తరగతి చదువుతూ మానేసింది."

ఏమిటీ, కనీసం స్కూలు ఫైనలు వరకైనా చదువుకోలేదూ?"

"చదువుకోకపోతే ఏమండీ. పిల్ల లక్షణంగా వుంది. తెలివి తేట లున్నాయి."

"తెలివితేటలు ఏం చేసుకొంటామండీ. ఈ రోజుల్లో చదువులు కావాలి చదువులు. ఏ స్కూలు ఫైనలో అయితే యల్.డి.సి. గానో, టైపిస్టుగానో ఛాన్సులుండేవి. మరీ తొమ్మిదో తరగతి అంటే...." అవత లాయన చప్పరించేశాడు. పరశరామయ్యగారికి కొంచెం కోపం వచ్చింది. "మరీ ఇంతగా కాలం పాడవుతుందనుకో లేదండీ బాబూ. ఇంటి కోడలు లక్ష్మిలా ఉండాలని. ఇల్లు చక్కబెట్టుకొని పిల్లా, పాపలతో చల్లగా ఉండాలనే కాలం పోయింది. ఆడపిల్ల ఉద్యోగం చేస్తేగాని ఇల్లు గడవని రోజులొచ్చాయి."

"ఇన్ని మాటలెందుకులెండి. మగ పెళ్ళి వారి అభిమతం, ముఖ్యంగా అబ్బాయి అభిప్రాయం నాకు తెలుసు గనుక ఈ వివరాలన్నీ అడిగాను. మీకు తగిన సంబంధం మీకు దొరక్కపోదు. వారికి తగిన సంబంధం వారికి దొరక్కపోదు."

ఈ విధంగా సంబంధాలూ దొరక్క పోవటం పరశరామయ్య గారికి కొత్తకాదు. నాలుగయిదేండ్లుగా పడుతున్న పాట్లే. అంతకు ముందు ఎనిమిదేండ్ల కాలంలో తన బాధలేవో తను పడి ముగ్గురు ఆడ పిల్లలకు పెళ్ళిళ్ళు చేశాడు. ఇంతో, అంతో కట్నం ముట్టజెప్పాడు. ఆ ఋణాల బాపతు ఇంకా మిగిలే వుంది. ఇద్దరు కొడుకుల చదువులు సాగుతున్నాయి.

పెద్దవాడు యం.యస్.సి. చదువుతున్నాడు. రెండోవాడు మెడిసిన్ రెండో సంవత్సరం. రాధ మాత్రం పెళ్ళి కాకుండా మిగిలిపోయింది. ఏళ్ళు పైబడుతున్నాయి. నాలుగేండ్లుగా పెళ్ళి ప్రయత్నాలు జరుపుతూనే ఉన్నాడు. వరులు అడిగే కట్నాలకు తూగలేక, తక్కువ బేరాలు కుదరక అమ్మాయి పెళ్ళి వెనకబడిపోతూ వచ్చింది. ఇప్పుడు కొత్తగా వచ్చిన వరకట్న నిషేధం పుణ్యమా అని పిల్ల పెళ్ళి తేలిగ్గా కుదుతు

తుందను కొంటే, అందరూ చదువా, ఉద్యోగమా అని అడుగుతున్నారు. ఆడపిల్లల చదువు విషయంలో తనెప్పుడూ శ్రద్ధ తీసుకోలేదు. ముగ్గురు ఆడపిల్లలూ అత్తగారింట్లకు వెళ్ళిపోయే సరికి తనకు ఇంటి పనులలో సాయంగా ఉంటుందని వాళ్ళమ్మ చదువు మానిపించేసింది. కాలం కూడా ఎంత త్వరగా పరుగెడుతోంది! మొన్నటి పిల్ల రాధకు అప్పుడే ఇరవై మూడు ఏండ్లు నిండాయి.

పరశురామయ్యగారు ఉస్సురనుకుంటూ ఇంటికి రాగానే వరలక్ష్మమ్మ అడిగింది. "ఏమన్నారు? సంబంధం అందివచ్చేట్టుందా!"

"ఎలా అంది వస్తుంది? మన అమ్మాయేం ఉద్యోగం చేస్తోందా? ఊళ్లేలుతోందా!" విసుగ్గా అన్నారు పరశరామయ్య.

"అదేంటండీ అలా అంటారు. మన అమ్మాయిలకు పెద్ద చదువు లొద్దని మనమేగా అనుకొన్నాం.

"మనమేగా అనుకొన్నాం" ఆమెను వెక్కిరిస్తున్నట్లుగా అన్నారు. "లేకపోతే నీ కూతుళ్ళు పెద్దగా బియ్యేలు, ఎమ్మేలు వెలగబెట్టినట్లు."

"ఏమో వాళ్ళ తలరాతలో చదువు లేదేమో! పెద్దపిల్లలు ఇద్దరూ తెలివైనవాళ్ళే. అయినా వాళ్ళను ఎనిమిదో తరగతితోనే ఆపించేశారుగా".

వాళ్ళకేం తక్కువయిందిప్పుడు! చక్కగా పిల్లా, పాపలతో ఉన్నారు. నీ ముద్దుల కూతురు రాధ పెళ్ళి విషయం వచ్చేసరికి పెళ్ళి కొడుకులకు చదువులూ, ఉద్యోగాలూ కావలసి వచ్చాయి."

"నిజంగా అలా అడిగారా అండీ."

"ఊఁ. దీనికంటే వేలకువేలు కట్నాలుపోసి పెళ్ళి చెయ్యటమే మేలనిపిస్తోంది. చదువురానివాళ్ళకు ఇంక పెళ్ళిళ్ళే కావా ఏమిటి కర్మ."

రాధ కూడా అమ్మ, నాన్నలు పడుతున్న ఘర్షణ వింటూనే ఉంది. స్కూలు పాఠాలంటే అర్థం చేసుకోలేకపోయిందిగాని, లోక వ్యవహారాలు బాగానే తెలుస్తాయి ఈ అమ్మాయికి.

నాలుగేళ్ళ క్రితం వాళ్ళ రమక్క పెళ్ళయినప్పటినుంచి తన పెళ్ళి విషయమై తల్లిదండ్రులు చాలా తొందరపడటం చూస్తున్నది.

ఆ రోజుల్లో కట్నాలు ఆకాశాన్ని అంటుతున్నప్పుడు రమక్క పెళ్ళికి చేసిన అప్పులే తీర్చలేక సతమతమవుతున్నప్పుడు. పెళ్ళి కొడుకుల ధరలు వినగానే తండ్రి ఉస్సురనుకొని మరో సంబంధం కోసం వెతికేవారు వాళ్ళు మరో రెండు వేలు ఎక్కువే అడిగేవారు. ఇంతలో కట్నాలు రద్దుచేస్తూ చట్టం ఒకటి వచ్చింది. ఈ మార్పు గురించి నాన్నగారు సంతోషించినంత సేపు లేదు. ఇంతలో కొత్త బెడద వచ్చిపడింది చదువులూ, ఉద్యోగాలూ అంటూ.

"రాధా, ఏంచేస్తున్నావు?" ప్రక్కింటి సుమతి పిలుపుకు రాధ తన ఆలోచనలు కట్టిపెట్టి ఇవతలికి వచ్చింది.

"పనేమయినా ఉందా. ఖాళీగా ఉన్నావా?"

"పనేంలేదు. ఏం?"

"ఉమ వాళ్ళింటికి వెళ్దాం వస్తావా?"

"ఉమా? మీ స్కూల్లోనే పనిచేస్తోంది కదూ!"

"అవును తనని మా ఇంట్లోనే ఒకటి రెండుసార్లు చూశావుగా."

"అవునవును."

"తనకు పెళ్ళి కుదిరింది. తిరుపతిలో పెళ్ళట. రేపో ఎల్లుండో బయలుదేరుతారు. నేను వెళ్ళడం కుదరదు గనుక ఇప్పుడే వెళ్ళి పలకరించి వద్దామనుకొంటున్నాను."

"ఇదిగో ఐదు నిమిషాల్లో వచ్చేస్తాను. కాస్త మొహంకడుక్కుని."

"సరే. సరే ఇంతలో నేనూ చీర మార్చుకొంటాను."

సుమతి వెళ్ళగానే రాధ మొహం కడుక్కొని అద్దం ముందు నిలుచుంది తల దువ్వుకోవటానికి. ఉమకు కూడా పెళ్ళి కుదిరిందంటే తనకెందుకో ఈర్ష్యగా ఉంది. ఉమ ఏమంత అందగత్తె అని? వయసెంతుంటుందో! తనకంటే ఏడెనిమిదేళ్ళయినా పెద్దదే అయినా వుద్యోగం చేస్తోందిగా. అందుకే పెళ్ళి ఇట్టే కుదిరింది. ఈ కాలం అందరికీ సంపాదించే భార్యలే కావాలి మరి.... రాధ నిట్టూర్చింది.

*　　*　　*

మొత్తానికి ప్రాక్టీసు అంతగాలేని ఒక లాయరు రాధను భార్యగా స్వీకరించాడు. రాధ హృదయం ఉప్పొంగింది. మనోవాక్కాయ కర్మలా అతని ఇల్లు స్వర్గంగా మార్చాలని ప్రయత్నించింది. అయినా ఇంట్లో డబ్బుకు కటకటగా ఉంటే ఎంత చాతుర్యం ఉంటే మాత్రం సౌకర్యాలేమి అమరుతాయి.

ఒక రోజు "రాధా" అని ప్రేమగా పిలిచారు మాధవరావు.

చిరునవ్వుతో వచ్చింది.

"మీ నాన్నగారు ఉత్తరం వ్రాశారు. పండక్కు రమ్మంటున్నారు. వెళ్దామా?"

"మీ ఇష్టం, మీకు వీలయి వెళ్దామనుకొంటే వెళ్దాం."

"నీ ఇష్టం మాటేమిటి?"

"ప్రత్యేకంగా నా ఇష్టమంటూ ఏముంది? అక్కలూ, బావలూ వస్తారు కాబట్టి మనం వెళ్ళకపోతే అమ్మ మనసు కష్టపెట్టుకొంటుంది."

"మనమూ వెళ్దాం. నలుగురితో సరదాగా ఉంటుంది. సరేగాని నేనో విషయం చెబుతాను. సరిగా అర్థం చేసుకొంటావా!"

"చెప్పండి. ఈ మట్టి బుర్రకు ఎంత అర్థమయితే అంత అర్థం చేసుకొంటాను."

"నీదేం మట్టి బుర్రకాదు రాధా, నీది మట్టిబుర్ర అనుకొనే వాళ్ళది మట్టిబుర్ర"

కొద్దిగా సిగ్గుపడింది రాధ. సర్లెండి. అసలు విషయం చెప్పండి."

"మీ నాన్నగారు నీకు పెళ్ళిలో ఏం పెట్టారు?"

తెల్లబోయింది. "పెళ్ళయిన ఆరు నెలలకు మీరీ ప్రశ్న అడుగుతోంటే ఆశ్చర్యంగా ఉంది."

"పోనిలే, ఇప్పుడయినా అడుగుతున్నానుగా."

"మీకు తెలియనిదేముంది? పదహారు సవరన్ల నగలు పెట్టారు. పట్టు చీరలు నాలుగు ఇచ్చారు. మీకొక ఉంగరం చేయించారు. సూటు కుట్టించారు."

"మీ అక్కలకు?"

"వాళ్ళ పెళ్ళిళ్ళకు బాగానే ఖర్చయింది నాన్నగారికి. నగలు, లాంఛనలు అటుంచి పది పన్నెండు వేలకు తక్కువ గాకుండా నగదు ఇచ్చుకొన్నారు."

"అంటే నీకంటే వాళ్ళకు ఎక్కుగా ముట్టిందిగా."

"అవును మరి. ఆ రోజులలో కట్నాలు లేకుండా పెళ్ళిళ్ళయ్యే వేమిటి?"

"అది సరేలే. కట్నాలు లేవుకదా అని ఆయన నీకెందుకు అన్యాయం చెయ్యాలి."

"అన్యాయమేముంది?"

"కాదామరి. మీ నాన్నగారికి పదెకరాల పొలం వుంది దానిలో నీ తమ్ముళ్ళిద్దరికీ భాగం ఉంటుంది. మీ అక్కలకేమో యింతో, అంతో నగదు ముట్టింది. నీకేం దొరికిందంట!"

"మీది చోద్యం గాకపోతే తండ్రి ఆస్తి కొడుకులకుగాక కూతుళ్ళ కెలా వస్తుంది?"

"ఆడపిల్లకు కూడా తండ్రి ఆస్తిలో హక్కువుంది రాధా. నీకీ సంగతి తెలీకపోతే యిప్పుడు తెలుసుకో!"

"తెలుసుకొంటే లాభమేముంది? నేను వెళ్ళి నాన్నగారిని అడగ గలనా? ఆయన మనసొప్పి యిస్తారా?"

"అదంతా నీ యిష్టం. నీకున్న హక్కు గురించి చెబుతున్నాను. మీ అక్కల పెళ్ళిళ్ళకు చేసిన అప్పులు ఇప్పుడు ఇంచుమించు తీరి పోయాయి. అంటే మీ నాన్నగారు తమకున్న ఆస్తిని పదిలంగా పెట్టు కొనే ఆడపిల్లలకు ఇంతో, అంతో ఏర్పాటు చేశారు. కొడుకుల కేమో పెద్ద చదువులతో పాటు ఆస్తి ఇస్తున్నారు. నీకు ఇటు ఆస్తిలేదు, అటు చదువూలేదు. ఔనా?"

రాధ ఏం మాట్లాడలేదు.

"స్త్రీలకు హక్కులు కావాలంటారు. అన్యాయాలు జరగకూడ దంటారు. మీ హక్కులు మీరే కాపాడుకోకపోతే ఎలా? కట్నాలంటే

మీ ఆస్తిలో వాటాకు బదులుగా ఏదో డబ్బుఇచ్చారనుకోవచ్చు. ఇప్పుడేం మిగిలింది?"

"ఆస్తులున్న వారి సంగతి వేరు. ఇటు ఆస్తి లేక అటు చదువూ లేక వుండిపోయిన ఆడపిల్లల మాటేమిటి?" అని ఎదురు ప్రశ్న వేసింది రాధ.

"వాళ్ళ ఏ వ్యవసాయదారుణ్ణో, కార్మికుణ్ణో, శ్రామికుణ్ణో ఎన్ను కోవచ్చుగా. ఏ తండ్రి అయినా తనస్తోమతకు తగినట్లు కొడుకుకు ఏర్పాటు చేసినట్లు కూతురికీ చెయ్యాలి. కట్నాల దురాచారం పోవా లంటూ మీ కాళ్ళపై మీరే గొడ్డలి వేసు కొన్నారు. మీకు రెండు విధాలా జరుగుతున్న అన్యాయాన్ని అరికట్టలేక పోతున్నారు."

"అంటే సమస్యల రూపం మారింది గాని, సమస్యలు అలాగే వున్నాయన్న మాట."

"అంతే మరి."

"ఇంతకూ మనం పండక్కు వెళ్తున్నామా?"

"అవునను కొన్నాంగా."

"సరేగాని మీరు నాకు అండగా నిలబడ్డారంటే నాన్నగారిని ఆస్తి విషయం కదుపుతాను, నిష్ఠూరం వస్తే వచ్చింది నా హక్కు ఎందుకు వదులుకోవాలి?"

మాధవరావు చిరునవ్వుతో ఆమెనే చూడసాగాడు.

"నవ్వుతారెందుకూ? నేనామాత్రం అడగలేననా?"

"అహ అందుక్కాదు. నీ ఆవేశం చూస్తుంటే నవ్వు వచ్చింది" అంటూ మాధవరావు అక్కడినుండి వెళ్ళి పోయాడు తనలో తానే నవ్వు కొంటూ.

[వరకట్న నిషేధం చట్టరూపంలో వస్తే, దానిని కఠినంగా అమలుజరిపితే రాబోయే పరిణామాల గాథ.]